

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Лесіна Тетяна Миколаївна

УДК 378.011.3-051:373.2] : 316.42 (043.3)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК
У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти,
13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант □ доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Богущ Алла Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Степанова Тетяна Михайлівна,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
декан факультету дошкільної та початкової освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Зданевич Лариса Володимирівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик;

доктор педагогічних наук, професор
Литвиненко Світлана Анатоліївна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
професор кафедри вікової і педагогічної психології.

Захист відбудеться 10 січня 2019 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці й на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «10» грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Позитивна динаміка набуття Україною абрисів демократичної європейської держави, де пріоритетного значення набуває становлення особистості як суб'єкта соціальної дії, підвищує роль освіти і педагогічної діяльності в соціумі. Провідні ідеї щодо модернізації вітчизняної системи освіти лежать у площині забезпечення якості всіх її ланок, починаючи із дошкільної освіти – нульового рівня за Національною рамкою кваліфікацій. Ціннісні домінанти та змістові орієнтири визначено Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, новою моделлю української школи (2017). У визначеному освітньому просторі ключовою визнано роль педагога, параметри особистісно-професійної компетентності якого окреслено в Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). Підвищення здатності педагогів уже на етапі дошкільного дитинства сприяти набуттю особистістю соціальної зрілості є запорукою розв'язання новопосталих проблем. З огляду на це актуалізуються соціально-педагогічні вимоги до підготовки нової генерації майбутніх фахівців в умовах вищої школи, де контекстом виступає, зокрема закладене в освітній програмі «Впевнений старт» (2017) положення про комплексний особистісний розвиток дітей передшкільного віку з метою набуття ними життєвих компетентностей.

Ученими оцінено безсумнівні переваги компетентнісної освітньої парадигми (А. Богуш, Н. Бібік, О. Савченко, А. Хуторської та ін.); доведена значущість якісного педагогічного супроводу процесу розвитку у вихованців саме тих життєвих компетентностей, які забезпечують їхню здатність успішно діяти у стрімко змінювальному соціальному довіллі (І. Бех, Л. Зданевич, І. Княжева, В. Кремень, С. Литвиненко, В. Луговий, І. Рогальська-Яблонська та ін.). Обґрунтована своєрідність у вітчизняній системі освіти першої її ланки – дошкільної у становленні дошкільної зрілості як якісного особистісного новоутворення (А. Богуш, Т. Василенко, Н. Гавриш, Т. Піроженко та ін.); визначено передшкільну освіту періодом найінтенсивнішого соціального розвитку дошкільника (А. Богуш, О. Зима, О. Ковшар, О. Савчук, Т. Степанова та ін.).

Широкий спектр наукових розвідок репрезентує різні аспекти професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти щодо: компетентної фахової діяльності (Е. Бахіна, А. Богуш, Г. Беленька, Н. Гавриш, Л. Зданевич, Є. Карпова, К. Крутій, Ю. Руденко та ін.), педагогізації сімейного виховання та пропедевтики соціальної дезадаптації дітей дошкільного віку (Т. Жаровцева, Л. Зданевич, Ю. Коваленко, Н. Маковецька, М. Прокоф'єва та ін.), розвитку педагогічної творчості та професійної майстерності (О. Виготська, С. Гаврилюк, Н. Давкуш, О. Листопад, Т. Швець та ін.), запровадження новітніх технологій розвивально-освітньої діяльності (Н. Гагаріна, Н. Грама, С. Литвиненко, І. Мардарова, Т. Танько, І. Трібнік, О. Чекан та ін.).

Усвідомлення вітчизняними (Л. Іщенко, С. Курінна, Л. Соловйова, І. Рогальська-Яблонська та ін.) і зарубіжними (М. Варшаудер, А. Гогоберидзе, М. Дергіменджі та ін.) дослідниками тенденцій ціннісного ставлення, зокрема дітей передшкільного віку до соціального довкілля зумовило контекстність осмислення проблематики професійної педагогіки. Нині в соціальній позиції особистості актуалізується необхідність зниження потенціалу агресії; загострюється проблема пропедевтики різних форм соціопатії і соціального паразитивізму; підвищується потреба в ненасильницькій соціальній комунікації особистості (М. Безруких, В. Моралов, Т. Осипова, В. Ситаров та ін.).

Натомість поза увагою дослідників залишається як педагогічна своєрідність соціальних умінь і навичок – першооснови всіх особистісних новоутворень соціального гатунку (соціальне здоров'я, соціальна компетентність, соціальний інтелект тощо) саме в дітей передшкільного віку – найвідповідальнішого етапу їхньої дошкільної зрілості, так і професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до означеної сфери діяльності. Попри цивілізаційних перетворень, сучасне інформаційне суспільство формує й подекуди тенденцію зсуву духовності у молоді, що позначається на модифікації форм суспільних зв'язків, зародженні явища безособистісно-центрованого спілкування, вияві соціокультурного егоїзму. Отже, особливий і теоретичний, і практичний інтерес становить результативна професійна підготовка майбутнього вихователя до розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії.

Актуальність і доцільність дослідження посилюються й наявною низкою невідповідностей. Зокрема, виникає потреба у розв'язанні *різномірних суперечностей*.

На рівні концептуалізації педагогічної діяльності наявні суперечності між:

- умотивованістю саме цілісного розуміння наукового сенсу педагогічної стратегії та здебільшого домінуючим у професійній педагогіці раціонально-прагматичним об'єднанням наукових підходів як підґрунтя дослідницького задуму;

- пріоритетністю інноваційно-творчого імперативу багаторівневої професійної підготовки вітчизняного педагога, здатного досягати стабільно високих результатів у фаховій діяльності, та недооціненням конструктивних європейських освітніх ландшафтів як педагогічної платформи становлення конкурентоздатного фахівця.

На рівні цілезабезпечення в процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти наявні *суперечності* між:

- сучасними вимогами українського соціуму щодо набуття дитиною передшкільного віку дошкільної соціальної зрілості та станом особистісно-професійної підготовленості вихователя до розвитку дитини як суб'єкта соціальної дії;

- євроінтеграційним компонентом наукових уявлень про ключові життєві компетентності особистості та невизначеністю конструкту «соціальні вміння і

навички дитини передшкільного віку» як маркера його соціальності й мети професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти;

- соціально-педагогічними вимогами до усвідомленого вибору дитиною передшкільного віку соціально схваленої моделі поведінки та недостатньо результативною підготовленістю майбутнього вихователя в означеному сегменті професійної діяльності.

На рівні джерел і принципів визначення змісту та методики підготовки майбутніх педагогів наявні суперечності між:

- значущістю позитивно-активного ставлення здобувачів вищої освіти до самоцінності дитини, її дошкільної соціальної зрілості та станом усвідомлення майбутніми вихователями особистісно-професійного призначення;

- сформованим у студентів методичним сервісом щодо розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, де домінує дисциплінарна модель взаємодії із вихованцями, та ресурсами креативної педагогіки;

- природним прагненням студентської молоді до вияву професійної самоефективності та здебільшого репродуктивним ступенем їхньої здатності розробляти педагогічну стратегію, де системоутворювальним є дитиноцентризм, задля конструктивного розвитку дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії.

Отже, об'єктивна потреба у спеціальному дослідженні проблеми соціального розвитку дітей передшкільного віку та професійної компетентності в цьому плані майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, необхідність розв'язання означених суперечностей, соціальна значущість особистісно-професійної здатності фахівців забезпечувати якісну дошкільну освіту й зумовили вибір теми дослідження **«Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної наукової теми «Теоретико-методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців дошкільної, початкової та спеціальної освіти» (протокол № 8 від 07.04.2016 року) кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету; «Теорія і практика моніторингу якості професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти» (державний реєстраційний номер 0114U000012) кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 08.12.2016 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 1 від 31.01.2017 року).

Мета дослідження: науково обґрунтувати методологічні концепти, педагогічні умови та експериментально перевірити ефективність методики

реалізації педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку і методичний сервіс її запровадження у вищій школі.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати методологічні засади і визначити науково-теоретичні концепти професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

2. Розкрити сутність і структуру феноменів «підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку», «дошкільна соціальна зрілість дитини передшкільного віку»; уточнити поняття «соціальні вміння і навички дітей передшкільного віку», «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії», «педагогічна стратегія».

3. Виявити компоненти, критерії, показники та схарактеризувати рівні підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

4. Схарактеризувати стан підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

5. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

6. Створити модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

7. Розробити й апробувати експериментальну методику реалізації педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

8. Виявити закономірності професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах вищої школи.

Предмет дослідження – зміст педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, методичний сервіс її реалізації в умовах університетської освіти.

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні залежності підготовленості майбутніх вихователів розвивати дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії від реалізації визначених методологічного, теоретичного і технологічного концептів, сукупність яких забезпечує здатність студентів розвивати соціальні вміння і навички у вихованців.

Загальна гіпотеза конкретизується в **часткових гіпотезах**, що визначають логіку дослідження, а саме: результатом професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку є підготовленість – інтегрована особистісно-професійна якість здобувача

вищої освіти, що характеризує його як суб'єкта освітньо-професійної діяльності, котрий здатний до конструктивного перетворення і вдосконалення педагогічної діяльності та виявляється у ціннісному ставленні до розв'язання фахових завдань. Позитивна динаміка підготовленості студентів до вищеокресленої сфери професійної діяльності уможливується, якщо у вищій школі забезпечити сукупність таких педагогічних умов: усвідомлення майбутніми вихователями на рівні переконань соціально-педагогічної значущості розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії; забезпечення позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователь – дитина передшкільного віку – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній вихователь»; спрямування практико-зорієнтованої освітньо-педагогічної діяльності на соціальне партнерство із фахівцями-соціологами та батьками вихованців закладів дошкільної освіти.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що цілеспрямована, системна, спеціально організована професійна підготовка майбутнього педагога до компетентного розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії є передумовою збагачення соціально-розвивального потенціалу закладу дошкільної освіти, одним із чинників формувального впливу на успішну реалізацію сім'єю дитини передшкільного віку соціальних функцій.

Концепція дослідження. Підготовка майбутнього вихователя за сучасних умов визнання самоцінності дошкільного дитинства і самодостатності дошкільної освіти – первинної ланки національної системи освіти – набула виняткового значення як у суспільстві, так і в соціальних інституціях. У процесі визначення педагогічної стратегії дослідження засновничою є роль комплексу взаємодоповнювальних наукових підходів – системного, суб'єктно-діяльнісного, контекстного, синергетичного, аксіологічного, компетентнісного, інтегративного; системоутворювальне ж значення відведено компетентнісному, контекстному і системному підходам. Актуалізацію можливостей кожного із наукових підходів спрямовано на забезпечення підготовленості майбутнього вихователя як суб'єкта освітньо-професійної діяльності в умовах закладу вищої освіти.

Концепція дослідження охоплює методологічний, теоретичний, технологічний концепти, що взаємопов'язані та сприяють реалізації провідної ідеї. Мета дослідження, його науково-педагогічні засади, своєрідність досліджуваного явища потребують обґрунтування на різних рівнях методології.

Методологічний концепт містить фундаментальні філософські ідеї (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Кремень, І. Лернер та ін.), що стали імпульсом наукового пізнання особистості та її діяльності, сутності «соціального». Беручи за основу таке явище, яким є педагогічний факт, що довідкові джерела трактують як явище із притаманною властивістю стати рушієм іншого явища, виокремлено певну етапність розгортання філософської та історико-педагогічної думки (пошуково-пізнавальний, поглиблено-гностичний, практико-узагальнювальний, концептуальний етапи).

Методологічний концепт дослідження віддзеркалює взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість системного, суб'єктно-діяльнісного і синергетичного підходів.

Теоретичний концепт ґрунтується на визначальному положенні, згідно з яким професійна підготовка є цілісною, динамічною та нелінійною педагогічною системою (О. Абдулліна, Н. Дем'яненко, Е. Карпова, Л. Кондрашова, Л. Хомич та ін.), а педагогічна діяльність виступає як процес вирішення незліченої кількості задач різних типів, класів, рівнів (В. Сластьонін). Теоретичні засади дослідження склали праці вчених, які розширили наукове знання про специфіку професійної діяльності саме вихователів закладів дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Зданевич, І. Луценко, Т. Степанова та ін.). Визначальними є взаємозв'язок, взаємозалежність, взаємозумовленість аксіологічного і компетентнісного підходів.

Технологічний концепт дослідження позиціонують наукові концепції (В. Бондар, І. Богданова, О. Дубасенюк, О. Пометун, О. Шквир та ін.), що деталізують базові поняття – «технологія» і «методика»; він відображає моделі й методичні засади педагогічного супроводу та створення відповідного освітньо-методичного забезпечення розробленої педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; його основу склав системний вплив інтегративного, акмеологічного і контекстного наукових підходів.

На різних етапах дослідження використано сукупність **методів дослідження** теоретичного й емпіричного рівнів. З метою визначення дослідницького апарату, конкретизації базових понять, з'ясування стану проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти використано аналіз, синтез, порівняння, зіставлення та узагальнення наявних концептуальних теоретичних положень; для розроблення моделі досліджуваного процесу використано метод теоретичного моделювання; задля конкретизації етапності розгортання ідеї збагачення соціалізуючих функцій майбутніх фахівців дошкільної освіти – історико-логічний метод. Сукупність емпіричних методів дослідження репрезентують: обсерваційні (педагогічні спостереження), діагностувальні (бесіда, інтерв'ювання, анкетування, тестування, опитування) з метою поглиблення наукових уявлень про стан підготовленості фахівців дошкільної освіти до соціального розвитку вихованців; праксиметричні методи (вивчення і узагальнення навчально-нормативної документації, практичної квазіпрофесійної діяльності студентів), задля спрямування дослідницького пошуку. З-поміж експериментальних методів провідним виступав педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи), який мав на меті визначити результативність розробленої педагогічної стратегії досягнення позитивної динаміки рівнів підготовленості здобувачів вищої освіти щодо розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. Для обробки

емпіричних даних проведеної роботи, перевірки робочих гіпотез і достовірності результатів експерименту використано статистичний метод (χ^2 – критерій Пірсона).

Експериментальна база дослідження. На різних етапах у дослідно-експериментальній роботі взяли участь 907 респондентів, у тому числі 678 студентів вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти, 87 вихователів-практиків закладів дошкільної освіти, 14 викладачів вищої школи, діти передшкільного віку (19 осіб) та їхні батьки (23 особи). У формульованому експерименті було задіяно 193 студенти бакалаврату і магістратури чотирьох закладів вищої освіти: Державний вищий навчальний заклад «Криворізький національний університет», Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.

Наукова новизна дослідження. Вперше розкрито теоретико-методологічні концепти педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку: методологічні підходи (системний, суб'єктно-діяльнісний, синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, інтегративний, акмеологічний, контекстний) та принципи (суб'єкт-суб'єктна взаємодія, студентоцентризм, стимулювання соціально-педагогічних ініціатив); з'ясовано сутність феномена «підготовленість майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» та його структурно-компонентний склад (соціально-імперативний, аналітико-стратегічний, оцінно-рефлексивний компоненти), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх вихователів (критичний, нижчий за задовільний, задовільний, високий) до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. Науково обґрунтовано модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, яка обіймає п'ять блоків (методологічно-визначальний, сенсоутворювальний, діагностувальний, змістово-процесуальний, результативний) та три етапи (пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, імпровізаційно-творчий); визначено педагогічні умови (усвідомлення студентами на рівні переконань соціально-педагогічної значущості розвитку у вихованців соціальних умінь і навичок; забезпечення позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователю – дитина передшкільного віку – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній фахівець»; спрямування практико-зорієнтованої освітньо-професійної діяльності студентів на соціальне партнерство із фахівцями-соціологами та батьками вихованців закладів дошкільної освіти), закономірності професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у

дітей передшкільного віку; введено в науковий обіг поняття «дошкільна соціальна зрілість дитини передшкільного віку»; уточнено поняття «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії», «професійна підготовка майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку». Удосконалено форми і методи професійної підготовки майбутніх вихователів до соціально-виховної роботи з дітьми передшкільного віку в закладах дошкільної освіти. Подальшого розвитку набули теорія і методика професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку дошкільної соціальної зрілості дітей передшкільного віку.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в розробленні й апробації методик діагностики стану сформованості підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, навчальної дисципліни «Педагогічні основи розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку», що вивчається за вибором студентів, які здобувають у вищій школі спеціальність «Дошкільна освіта»; впровадженні освітньо-методичного сервісу нормативних курсів, педагогічної практики майбутніх вихователів; розробленні методичних рекомендацій «Розвиваємо соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку» для контекстного включення в освітній процес вищої школи, педагогічної просвіти батьків і волонтерів. Укладено навчально-методичний посібник «Підготовленість вихователя до розвитку дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії: сутність, зміст, методи формування у закладі вищої освіти», що містить освітньо-методичний та інформаційний контент і має адресатом широке коло фахівців-соціологів і менеджерів дошкільної освіти. Основні положення, результати і висновки дослідження можуть бути використані у закладах вищої освіти під час викладання навчальних курсів, сертифікованих освітніх програм для здобувачів вищої освіти й укладання підручників, посібників, методичного сервісу щодо підготовки студентами курсових і кваліфікаційних робіт, у наукових студіях аспірантів і змістово-процесуальному забезпеченні педагогічної інтернатури. Матеріали дослідження можуть бути враховані при розробці освітньо-методичного забезпечення дошкільної і початкової освіти, стати базою для подальших досліджень, спрямованих на розвиток теорії та методики професійної освіти, дошкільної педагогіки.

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає у визначенні особливостей соціального розвитку дитини в умовах інклюзивного середовища [29].

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 57-13/714 від 20.06.2018 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка про впровадження № 06/46 від 23.06.2018 р.), ВНКЗ «Білгород-Дністровське педагогічне училище» Одеської області (довідка про впровадження № 271 від 18.06.2018 р.), ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (акт про впровадження

№ 09/1–273/3 від 10.06.2018 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 3456/11 від 03.09.2018 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт про впровадження № 1-7/417 від 21.06.2018 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (акт про впровадження № 05/318 від 21.06.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 236 /03 від 11.09.2018 р.), Вищої Лінгвістичної школи м. Ченстохова, Польща (акт про впровадження № 42- 20 від 24.07.2018 р.).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації апробовано під час проведення педагогічного експерименту, а також шляхом оприлюднення теоретичних і практичних висновків й узагальнень на науково-практичних конференціях, симпозіумах, наукових читаннях, круглих столах різного рівня:

міжнародних: 5th International Conference «The Danube – Axis of European Identity» (Galati, 2015), «Актуальні дослідження в соціальній сфері «(Одеса, 2016), II Дунайські наукові читання «Духовно-творча константа особистості» (Ізмаїл, 2016), «Дошкільне та сімейне виховання: теорія, методика, практика» (Одеса, 2016), «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи» (Ніжин, 2016), «Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії» (Вінниця, 2016), «Профессиональная субъектность как потребность самоосуществиться и способность самореализоваться будущего педагога: опыт, проблемы, перспективы» (Біробіджан, 2016), «Модернизация содержания педагогического образования: проблема и пути решения» (Калуга, 2016), «Theoretical and Applied researches in the Field of Pedagogy, Psychology and Social sciences» (Kielce, 2016), «Розвиток педагогічної та музично-хореографічної і образотворчої обдарованості особистості: інноваційні підходи» (Ізмаїл, 2016), «Humanities and Social Sciences in Europe : Achievements and Perspectives» (Vienna, 2017), «Традиції та інновації в сучасній педагогічній діяльності: європейський вимір» (Ізмаїл, 2017), «Inovativny vyzskum v oblasti vzdelavania a socialnej prace» (Sladkovicovo, 2017), «Innovation and Modern Technology in the Educational System : Contribution of Poland and Ukraine» (Sandomierz, 2017), «Голод 1946-1947 рр.: історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти» (Ізмаїл, 2017), «Наука та інноватика: вітчизняний і зарубіжний досвід» (Черкаси, 2017), «The Danube – Axis of European Identity» (Galati, 2017), «Професійне навчання персоналу – європейський вибір» (Ізмаїл, 2017), «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), «Вища школа в контексті євроінтеграційних процесів» (Черкаси, 2017), «Актуальні проблеми професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в системі неперервної освіти» (Ізмаїл, 2017), «History, Spirituality, Culture. Dialogue and Interactivity» (Galati, 2017), «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (Чернігів, 2017), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2017), «Ukraine – EU.

Modern Technology, Business and Law» (Slovak Republic – Czech Republic, 2018); *усеукраїнських*: «Вивчення і впровадження у навчально-виховний процес середньої та вищої школи педагогічних ідей Василя Сухомлинського» (Кіровоград, 2016), «Сучасні тенденції креативної педагогіки» під егідою Міжнародної академії креативної педагогіки (Кременець, 2017), «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2017), «Діалогічний простір взаємодії суб'єктів освітнього процесу: філософський, соціокультурний і психодидактичний аспекти» (Черкаси, 2017).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у 49 працях автора (48 одноосібних), зокрема : 1 монографії, 1 навчально-методичному посібнику, 20 статтях у фахових виданнях України, 6 публікаціях у наукових виданнях інших держав (Канада, Румунія, США), зокрема, одну з яких індексовано в міжнародній наукометричній базі Scopus, 19 працях апробаційного характеру (1 – у співавторстві), 2 додатково відображають результати дисертації.

Матеріали кандидатської дисертації з теми «Соціально-педагогічні умови стимулювання майбутніх соціальних педагогів до анімаційної діяльності», захищеної у 2009 році, у тексті докторської дисертації не використано.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 8 додатків, поданих на 81 сторінці. Текст дисертації містить 31 таблицю, 13 рисунків, що обіймають 10 сторінок основного тексту. Основний зміст викладено на 370 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 540 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, концепцію, завдання і методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку»** представлено результати аналізу наукового фонду з досліджуваної проблеми, розкрито сутність і структуру феномена «підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» як результату підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, з'ясовано сутність поняття «дошкільна соціальна зрілість»; уточнено поняття «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії», «соціальні вміння і навички дітей передшкільного віку», «педагогічна стратегія».

Проаналізовано передшкільну освіту як чинник забезпечення єдиних стартових можливостей соціального розвитку першокласників. На рівні фундаментальних досліджень з'ясовано своєрідність трансформацій змісту передшкільної освіти в історії розвитку дошкільної педагогіки (Т. Степанова).

Сучасні вітчизняні дослідники (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Ковшар, К. Крутій, Н. Луцан, О. Савченко) передшкільну освіту дитини розглядають у якості «нового ланцюжка» між дошкільною і початковою ланками освіти як окремого предмета дослідження. При цьому вважають педагогічно виправданим спеціальне проектування змісту передшкільної освіти на основі інтеграції, оскільки йдеться про актуалізацію і віку дитини п'яти – семи років, і особливого періоду її перебування у закладі дошкільної освіти – етапу, який є надзвичайно вагомим для дитини (С. Сажина).

У контексті дослідження феномен «дошкільна соціальна зрілість дитини передшкільного віку» по трактовано як якісний рівень соціального розвитку дитини передшкільного віку, що виявляється у необхідному і достатньому (для вікової своєрідності дитини шести років) ступені здатності до соціальної взаємодії та соціальної активності. Підґрунтя дошкільної соціальної зрілості дитини шести років складають соціальні вміння і навички, динаміка і результативність розвитку яких виявляються в її ціннісному ставленні до просоціальної діяльності, що вмотивована особистісним смислом й характеризує дитину дошкільного віку як носія соціального досвіду та активного суб'єкта соціальної дії.

Ураховано, що соціальна дія – найпростіша «одиниця» соціальної діяльності, де інструментом виступають соціальні вміння і навички особистості. У змісті соціальної дії головним є не мотив («для того, щоб», «тому що»), а результат – соціальне схвалення. Феномен «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії» розуміємо насамперед як дитину шостого року життя, яка має розвинені соціальні вміння і навички й усвідомлено і цілеспрямовано здійснює поведінковий соціальний акт (базовий елемент соціальної діяльності), спрямований на встановлення взаємодії з оточуючими та перетворення соціальної дійсності. Для дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії розвинені соціальні вміння і навички слугують ознакою її потенційних можливостей активно здійснювати соціальні дії.

Соціальні вміння визначено в роботі як готовність дитини передшкільного віку самостійно здійснювати соціальні дії, що передбачає усвідомлення цих дій та їх відтворення на базі набутих соціальних знань. Соціальну навичку дитини передшкільного віку марковано як здатність дитини до виконання соціальних дій, які спрямовані на налагодження контакту та взаємодії із соціальним довкіллям, що внаслідок багаторазового повторювання доведена до автоматизму.

У контексті компетентнісного підходу (А. Богуш, Н. Бібік, А. Маркова, Н. Микитенко, О. Савченко, Ю. Татур, А. Хуторської та ін.) соціальні вміння і навички, базуючись на соціальних знаннях дитини дошкільного віку та її

досвіді, передбачають сформованість у дитини відповідних особистісних якостей (емпатійність, здатність зосереджуватися на виконанні соціальних обов'язків, креативність, соціальна активність тощо), взаємозв'язок із ціннісним ставленням до просоціальних дій. Констатовано, що на рівні категоріальних ознак між знаннями, вміннями і навичками існує взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість (В. Бондар, О. Савченко, М. Фіцула та ін.).

Дидакти та методисти (М. Вашуленко, М. Львов, І. Малафійк, Є. Пассов, М. Пентилюк, І. Хом'як та ін.) здебільшого визначають уміння через здатність (зокрема, виконувати певні дії на базі набутих знань), готовність (наприклад, виконувати теоретичні і практичні дії на основі наявних в особистості знань), способи і їх результативність (зокрема, щодо використання у практичній діяльності набутих знань), особистісну якість, пов'язану із творчими діями людини, що формується у цілеспрямованій діяльності. Попри різноаспектного тлумачення поняття «уміння» та його невизначеності, що домінує з-поміж педагогічної спільноти, все ж учені наголошують на двох невід'ємних характеристиках уміння – свідомий їх характер та вірогідність сформованості виключно в діяльності особистості. З'ясовано, що соціальні вміння дитини передшкільного віку формуються на основі соціально значущих знань (як-от, про соціально визнану поведінку, співчуття і співпереживання іншим, про те, як співпрацювати з іншими з метою досягнення спільного результату) та соціального досвіду.

Доведено правомірність основними параметрами якості соціальних знань осмислювати такі: повнота, правильність, міцність, усвідомленість, гнучкість. Встановлено, що соціальне знання може бути декларативним (теоретичним, фактичним) і процедурним. Декларативне соціальне знання віддзеркалює здатність особистості пояснити соціальне явище (процес, факт), дає відповідь на запитання «що?», процедурне ж трактується як практичне соціальне знання і здебільшого містить відповідь на запитання «як?», а отже, репрезентовано вміннями і навичками особистості.

Параметрами якості розвитку соціальних умінь у дитини передшкільного віку визначено такі: розпізнавальні дії за зразком; розпізнавальні дії за аналогією; застосування умінь у новій соціальній ситуації. Встановлено, що соціальні вміння у дітей передшкільного віку формуються поетапно: ознайомлювальний етап, на якому дитина доходить розуміння сенсу вміння; початковий, де відбувається оволодіння вміннями; етап самостійного опрацювання вміння – набуття точності, досконалості в практичній діяльності.

Аналіз спеціальної наукової літератури переконує у виключній ролі соціальних навичок особистості в процесі її соціального розвитку й дозволяє узагальнити, що соціальні навички слугують віддзеркаленням саме «соціального» в дитині передшкільного віку (на відміну від природного, біологічного), їх розвиток поряд з іншими новоутвореннями (емоційне благополуччя дитини, позитивне її ставлення до оточуючих людей, комунікативна компетентність дошкільників) виступає складником позитивної

соціалізації дітей дошкільного віку. Основними параметрами сформованості в дітей передшкільного віку соціальних навичок встановлено: точність, згорнутість, широту застосування, автоматизм.

З'ясовано, що конструкт «соціальні вміння і навички дитини передшкільного віку» є похідним від поняття «життєві компетентності» особистості. Встановлено, що такі явища, як соціальні вміння й навички та конструкт «суб'єкт соціальної дії» мають єдиний вимір – процес, який має результатом соціально прийнятний вчинок дитини передшкільного віку.

Соціальні вміння і навички дитини передшкільного віку є інтегрованим новоутворенням, що забезпечує здатність шестирічної дитини усвідомлено і цілеспрямовано здійснювати соціально прийнятні дії, спрямовані на побудову продуктивних соціальних стосунків з оточуючими.

Виявлено, що до базових соціальних умінь і навичок дітей передшкільного віку належать такі: навички ефективного спілкування (активне слухання; вміння чітко висловлювати свою думку; вміння відкрито виражати свої почуття без тривоги і звинувачень; адекватна реакція на критику; вміння попросити про послугу, допомогу), співпереживання (здатність розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей; вміння висловити почуття емпатії; вміння надати підтримку та допомогу), навички регулювання конфліктів (уміння вирішувати конфлікти поглядів на основі толерантності; вміння враховувати інтереси інших через конструктивні перемови), навички впевненої поведінки. Ключовими ж у дітей передшкільного віку визначено такі навички: позитивної соціальної адаптації, соціально прийнятної поведінки, конструктивної соціальної взаємодії.

Аналітична робота дозволила деталізувати сучасне наукове знання про феноменологію професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти (Л. Артемова, А. Богуш, Л. Зданевич, І. Княжева, О. Кононко, Ю. Косенко, О. Листопад, В. Любива, В. Нестеренко, І. Рогальська-Яблонська, О. Сокурченко, М. Урбанська, Т. Швець та ін.) та конкретизувати етапи в історії філософської та суто педагогічної думки – імпульсу наукового пізнання (пошуково-пізнавальний, поглиблено-гностичний, практико-узагальнювальний, концептуально-визначальний етапи).

Професійна підготовка майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку – багатоаспектний цілеспрямований процес, мінімально допустимим результатом якого виступає підготовленість до реалізації особистістю окресленого сегмента професійної діяльності, що інтегрується у загальну готовність.

Підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку розглянуто у трьох взаємопов'язаних площинах: як складне, інтегративне й динамічне педагогічне явище; особистісно-професійна якість майбутнього вихователя; результат професійної підготовки здобувача вищої освіти до професійної діяльності.

Установлено, що професійна підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку – це складне, інтегроване і динамічне явище, що характеризує майбутнього фахівця як суб'єкта освітньо-професійної діяльності, який усвідомлює базове значення соціальних умінь і навичок у набутті дитиною дошкільної соціальної зрілості та здатний реалізовувати педагогічну стратегію розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

Водночас вищезазначений конструкт розуміємо як сукупність особистісно-професійних якостей, знань, умінь і навичок, набутих студентами у процесі професійної підготовки у вищій школі, що забезпечують результативність виконання професійно-педагогічних функцій, пов'язаних із розвитком дошкільної соціальної зрілості дітей передшкільного віку.

У другому розділі **«Методологічні орієнтири дослідження проблеми підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку»** обґрунтовано методологічні засади і визначено науково-теоретичні концепти дослідження.

Методологічний концепт поглиблення наукових уявлень про підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку репрезентує взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість системного, синергетичного і суб'єктно-діяльнісного підходів, що перебувають у системі логічних відношень. Водночас утворювального значення надано системному підходу як особливому загально-науковому методологічному способу тлумачення ключових понять дослідження і стратегії наукового пізнання базових педагогічних явищ. Методологічно вартісним є розуміння прояву об'єктивного педагогічного закону: сутність особистості (вихователя або вихованця) формується в результаті її активного як внутрішнього, так і зовнішнього самопрояву і самоутвердження у трьох сферах – діяльності, спілкуванні, відносинах. З огляду на те, що професійна підготовка майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку є складним утворенням, актуалізуються причинно-наслідкові зв'язки між явищами, що його репрезентують. Пояснювального значення у цьому відношенні набуває системний підхід (Б. Гершунський, О. Васюк, С. Харченко та ін.), з позиції якого професійна підготовка майбутніх вихователів до розвитку дитини як суб'єкта соціальної дії об'єднує, принаймні, дві підсистеми – «освітньо-виховний процес закладу вищої освіти» і «освітньо-професійну діяльність майбутнього фахівця». При цьому враховувалась і вага впливовості на досліджуване явище як педагогічної системи, а також систем «нижчого» і «вищого» рангів (Н. Брюханова, О. Коваленко, Н. Корольова, Є. Шматков). У контексті дослідження педагогічне явище, що вивчається, виступає як складна структура, що по-різному виявляється в підсистемі «бакалавр – магістр» (зокрема, певні його характеристики, притаманні в умовах бакалаврату, все ж відбивають тенденції, що мають місце на етапі магістерської підготовки здобувачів вищої освіти).

Теоретичний концепт дослідження відбиває взаємозв'язок аксіологічного і компетентнісного підходів. У контексті аксіологічного підходу зацентровано на самоцінності особистості дитини передшкільного віку і формувальному впливі вихователя на розвиток його ціннісно-сислової сфери, що спрямовує розв'язання сукупності проблем, пов'язаних із розвитком дошкільної соціальної зрілості дошкільників у цілому й через розвиток їхніх соціальних умінь і навичок, зокрема. Компетентнісний підхід передбачає зміну акцентів, зокрема, навчання студентів, які в закладі вищої освіти здобувають спеціальність «Дошкільна освіта», із процесу на результат, який постає у вигляді «знань у дії», тобто виражений у термінах компетентностей. Складниками компетентності студентів у майбутньої професійної діяльності щодо розвитку соціальних умінь і навичок дітей у передшкільного віку визначено такі: знання змісту компетентності (когнітивний аспект), уміння і досвід прояву компетентності не лише в стандартних, а й нестандартних педагогічних ситуаціях (поведінковий аспект), готовність до актуалізації прояву компетентності в умовах розв'язання соціально-професійних завдань (мотиваційний аспект), сформованість емоційно-вольової регуляції і процесу, і результату прояву означеного різновиду компетентності (регулятивний аспект); не менш суттєвим розцінювався й ціннісно-сисловий аспект, що полягає у ціннісному ставленні майбутнього вихователя і до змісту, і до процесу, і до результату актуалізації компетентності, зокрема у сфері розвитку соціальних умінь та формування соціальних навичок у дітей передшкільного віку.

Системоутворювального значення в технологічному концепті дослідження набуває контекстний підхід, у площині якого будь-яке теоретичне питання досліджується в інтеграції із виробництвом, практикою фахової діяльності; у його ракурсі оптимально поєднуються загальна і професійна підготовка майбутнього вихователя, а також акцентуація на практико-зорієнтованому складнику вищої освіти фахівця. Педагогічний смисл контекстного підходу вбачається в таких позиціях: трансформування предмета освітньої діяльності (інформація, що репрезентує знакову систему) у знаково-контекстну площину майбутньої професійної діяльності особистості; зміна різновидів діяльності має відбуватися відповідно до зміни потреб і мотивів, цілей, дій (учинків), засобів, предметів і результатів.

У третьому розділі **«Педагогічна стратегія підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку»** виявлено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, проаналізовано стан підготовленості майбутніх вихователів здійснювати окреслений напрям професійної діяльності, визначено й обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, позиціоновано модель педагогічної стратегії

професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

У дослідженні педагогічну стратегію розуміємо як визначальний напрям, що націлений на розв'язання завдань дослідно-експериментальної роботи (оперативна ціль) і реалізацію педагогічних заходів задля досягнення прогнозованого результату – забезпечення позитивної динаміки підготовки студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку (стратегічна ціль).

На підставі аналізу педагогічної сутності поняття «професійна підготовленість майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» встановлено його структурно-компонентний склад.

Соціально-імперативний компонент репрезентує комплекс особистісно-професійних властивостей і виявляється в усвідомленні ними на рівні переконань домінантного значення соціального розвитку дитини передшкільного віку в набутті нею дошкільної соціальної зрілості. Аналітико-стратегічний компонент проявляється в активності студентів в освітньо-професійній діяльності, спрямованій на формування (на основі знань) здатностей, практичних умінь і навичок як бази педагогічно обґрунтованого вибору моделі особистісно-професійної поведінки в ситуаціях вияву процесу становлення дитини – суб'єкта соціальної дії. Цей складник відтворює компетентне врахування логіки розв'язання педагогічного завдання (І. Зязюн, Л. Спірин, М. Степановський), а саме: аналіз педагогічної ситуації за параметрами усвідомленості дітьми передшкільного віку мотиву соціальної дії та особливостей взаємин у соціумі; формулювання завдань, спрямованих на розвиток у дітей соціальних умінь і навичок, базуючись на своєрідності їхньої творчої індивідуальності, запобігаючи стереотипам уявлень про соціальний розвиток особистості, що вже траплялися на практиці; розроблення конструктивної схеми педагогічно вмотивованих дій та їх реалізація; порівняльний аналіз набутих педагогічних результатів. Оцінно-рефлексивний компонент репрезентує ідентифікацію студентом себе як успішного вихователя закладу дошкільної освіти, здатного до конструктивного розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку через перетворення і вдосконалення педагогічної дійсності та прогнозування самоефективності – передумови кар'єрного зростання, позитивної динаміки рефлексивних мотивів (самопізнання, самооцінка, самоаналіз) у суцільній мотивації майбутньої професійної діяльності.

Виокремлено критерії базового для дослідження педагогічного явища та сукупність показників вияву кожного з них. За ціннісно-мотиваційним критерієм до таких показників належать: ціннісне ставлення до професії, усвідомлення важливості суб'єктної позиції в освітньо-професійній діяльності, прагнення до вияву креативності у процесі розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; за когнітивно-інформаційним критерієм –

обізнаність із механізмами розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, обізнаність із сучасними технологіями командстворення фахівців-соціономістів задля соціального розвитку дошкільників, обізнаність із досвідом творчих педагогів щодо розвитку вихованця як суб'єкта соціальної дії; за операційно-діяльнісним критерієм – здатність конструктивно розвивати соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку, вміння створювати соціально-розвивальне середовище у закладі дошкільної освіти на основах інноваційності, вміння прогнозувати самоефективність щодо соціального розвитку вихованця у партнерстві із фахівцями-соціономістами та із сім'єю. Визначено діагностувальний інструментарій з огляду на якісну характеристику шкали рівнів підготовленості («високий», «задовільний», «нижчий за задовільний», «критичний»).

Високий рівень підготовленості студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку виявляється у тих із них, які позитивно-активно ставляться до окресленого сегмента майбутньої професійної діяльності, усвідомлюючи (на рівні переконань) соціально-педагогічне його значення та роль креативних «командних зусиль»; вони мають сформовані і фахові знання-трансформації щодо розвитку дитини як суб'єкта соціальної дії, і здатність створювати в закладі дошкільної освіти соціально-розвивальне середовище на засадах інноваційності, вміння не лише прогнозувати самоефективність, а й виявляти інтелектуальну ініціативу в досягненні педагогічної мети.

Задовільний рівень підготовленості характерний для майбутніх вихователів, у яких домінує позитивне і відповідальне ставлення до особистісно-професійної ролі в оптимальному розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, базуючись на творчо-репродуктивних фахових знаннях щодо механізмів означеного процесу та знахідках творчих педагогів-практиків. Натомість такі студенти нездатні самостійно демонструвати відкритість до новітніх технологій конструктивного розвитку вихованців як суб'єктів соціальної дії, готовність до роботи в команді фахівців і батьків дітей; їм здебільшого бракує й умінь до самопізнання та впевненості у власних силах щодо розв'язання педагогічних завдань.

Нижчий за задовільний рівень підготовленості притаманний студентам, які виявляють ситуативно-позитивне ставлення до вироблення і реалізації власної суб'єктної позиції в освітньо-професійній діяльності, спрямованій на розвиток соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, поверхневу обізнаність у самоцінності дитинства. Їм властивий репродуктивно-творчий характер фахових знань щодо механізмів розвитку вихованця як суб'єкта соціальної дії, ситуативний вияв потреби у досягненні успіху командної роботи фахівців-соціономістів та батьківської громади, що націлена на конструктивний розвиток соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, а недостатній ступінь рефлексії стримує її самостійність у педагогічній імпровізації.

Критичний рівень підготовленості виявляється у переважно

невизначеному або негативному ставленні майбутніх вихователів до окресленої сфери освітньо-професійної діяльності, низькому рівні професійної мотивації та обізнаності у перевагах і технологіях командостворення фахівців і батьків дітей дошкільного віку з метою результативного розвитку соціальних умінь і навичок у вихованців; таких студентів характеризує поверхневність або відсутність орієнтації в домінантах креативної педагогіки, самоцінності процесу самопізнання, а також ситуативний вияв здатності до рефлексивного аналізу діяльності, спрямованої на становлення дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії, репродуктивний характер фахових знань щодо механізмів означеного процесу.

Обґрунтування педагогічних умов результативної підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку відбувалося відповідно до вчення психологів про діяльність і закономірності усвідомленого навчання (О. Леонтьєв), теорії ціннісних орієнтацій і ціннісного ставлення особистості (М. Боришевський, О. Здравомислов, В. М'ясищев, В. Ядов та ін.) до певної сфери діяльності, теорії М. Вебера щодо соціальної поведінки особистості, з урахуванням педагогічної сутності та структурно-компонентного складу явища, що досліджується, і результатів пілотажного дослідження.

Педагогічними умовами визначено: усвідомлення студентами на рівні переконань соціально-педагогічної значущості розвитку у вихованців соціальних умінь і навичок; забезпечення позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователь – дитина передшкільного віку – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній фахівець»; спрямування практико-зорієнтованої освітньо-професійної діяльності студентів на соціальне партнерство із фахівцями-соціологами та батьками вихованців закладів дошкільної освіти.

Модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку визначено як взаємопов'язану сукупність елементів, структуровану в цілісну систему відповідно до певної логіки та виокремлених етапів (пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, імпровізаційно-творчий). Методологічно-визначальний блок моделі окреслює методологічні орієнтири розроблення дослідно-експериментальної педагогічної стратегії. Сенсоутворювальний блок концептуально-змістової моделі педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку відображає компонентно-структурний склад досліджуваного педагогічного явища (соціально-імперативний, аналітично-стратегічний, оцінно-рефлексивний) та визначену сукупність критеріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний).

Змістово-процесуальний блок має на меті забезпечити узгодженість етапного розгортання розробленої педагогічної стратегії, функціонування якої забезпечується сукупністю принципів (суб'єкт-суб'єктна взаємодія, стимулювання соціально-педагогічних ініціатив, студентоцентризм).

Діагностувальний блок розробленої моделі репрезентує діагностувальний інструментарій, використання якого забезпечує виявлення рівнів підготовленості як особистісно-професійної якості студентів у досліджуваному ракурсі – йдеться про відповідну шкалу рівнів (високий, задовільний, нижчий за задовільний, критичний).

Результативний блок концептуально-змістової моделі відображає динаміку рівнів підготовленості студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; рефлексію якісних ознак такої динаміки. Змістове ядро дослідно-експериментальної стратегії склала сукупність педагогічних умов, що, з одного боку, віддзеркалює сутність досліджуваного явища – підготовленість студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, а з іншого, теоретико-методологічне підґрунтя дослідницького задуму. Реалізація педагогічних умов уможливується через такі провідні форми, методи і засоби, як-от: різнорівневі індивідуально-творчі завдання, ділові ігри, педагогічне есе, лекції-брифінги, вебінари, тренінги, проектна діяльність. Наочно модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку представлена на рисунку.

За результатами проведеного пілотажного дослідження, респондентами якого виступили не лише студенти бакалаврату та магістратури вітчизняних і зарубіжних вищих шкіл, а й здобувачі освітнього рівня «молодший спеціаліст», було встановлено: на тлі домінуючого визнання та розуміння респондентами виключної ролі і базового значення саме соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку в набутті ними дошкільної соціальної зрілості у майбутніх фахівців бракує належної підготовленості щодо розв'язання професійних завдань у цьому відношенні. Виявлено також стан підготовленості вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. З-поміж використаних дослідницьких методів (педагогічне спостереження, опитування, тестування, бесіда, аналіз результатів діяльності) провідного значення було надано оцінці компетентних суддів і контент-аналізу. Встановлено, що «підготовленими» до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку вважають себе 19,6% вихователів, кожний третій (32,1%) зазначив, що «більше підготовлений, ніж непідготовлений» до означеної діяльності, 26,5% респондентів оцінюють себе як «більше не підготовленими, ніж підготовленими», а кожний п'ятий (21,8%) вважає себе «непідготовленим» до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку

Рис. Модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку

У четвертому розділі **«Методичні засади реалізації педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку»** проаналізовано стан підготовленості студентів до розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії, представлено експериментальну методика професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах бакалаврату та магістратури до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; подано та проаналізовано результати констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту; виявлено закономірності професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

Для визначення рівнів підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку було визначено комплекс діагностувальних методик. Складено також методичну карту організації дослідження. Так, у контексті соціально-імперативного компонента підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок за мотиваційно-ціннісним критерієм було впроваджено методика для визначення рівня мотивації професійної діяльності (методика К. Замфір у модифікації А. Реана); питальник «Ціннісно-мотиваційний критерій підготовленості до розвитку дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії» (методика О. Новак в авторській модифікації); тест «Сформованість творчого стилю діяльності» (за Н. Вишняковою); методика визначення потреби в досягненні успіху в майбутніх вихователів (за Ю. Орловим); анкета (авторська розробка) для визначення здатності студентів до означеного виду діяльності за самооцінними судженнями респондентів; у контексті когнітивно-інформаційного критерію аналітико-стратегічного компонента застосовано експрес-діагностику особистісної конкурентоздатності (за Н. Фітскіним в авторській модифікації); анкетування (авторська розробка), карту самооцінки здатності розвивати соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку (авторська розробка); тест комунікативних умінь (автор О. Чайка); тест Т. Лірі «Міжособистісні відносини» (в авторській модифікації). За операційно-діяльнісним критерієм оцінно-рефлексивного компонента досліджуваного явища діагностувальний інструментарій представлено комплексом таких методик: дослідження мотивації професійного навчання (за В. Катаневим, адаптоване до предмета дослідження); діагностична методика «Загальний рівень комунікативності педагога» (В. Ряховський); питальник для визначення самопізнання майбутнього вихователя (модифікований В. Семиченко, Л. Бондарчук).

Аналітична робота, спрямована на узагальнення набутого матеріалу щодо стану підготовленості студентів бакалаврату до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, уможливила стверджувати про таке: констатувальний експеримент довів, що як у студентів експериментальної групи, так і в майбутніх вихователів, які склали контрольну вибірку, підготовленість до досліджуваного сегмента майбутньої професійної діяльності здебільшого перебувала на «критичному» (ЕГ – 30,5%; КГ – 28,6%) та рівні

«нижчому за задовільний» (ЕГ – 38%; КГ – 46%), а обмаль студентів (ЕГ – 2,5%; КГ – 1,4%) засвідчили сформовану означену особистісно-професійну якість на «високому» (творчому) рівні. Доведено, що орієнтовно кожний четвертий здобувач освітнього ступеня «бакалавр» (ЕГ – 29,0%, КГ – 24,0%) підготовлений до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку на «задовільному» рівні.

Установлено, що подібною є й ситуація зі студентами магістратури. Так, «критичний» рівень підготовленості було виявлено у 27,49% студентів, які склали ЕГ, та 28,87% магістрантів КГ; на рівні «нижчому за задовільний» було діагностовано 30,1% студентів ЕГ та 36,25% – КГ, щодо «високого» рівня підготовленості студентів магістратури до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, то він був притаманний 7,59% респондентам ЕГ і 6,84% – КГ. Виявлено також, що саме за операційно-діяльнісним критерієм та показниками його вияву студенти бакалаврату були найменше підготовленими до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. Щодо студентів магістратури, то вони виявилися найменше підготовленими до розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії за показниками ціннісно-мотиваційного критерію. Означене актуалізує необхідність спрямування педагогічних зусиль суб'єктів освітнього процесу закладів вищої освіти в окресленому ракурсі.

Формувальний етап педагогічного експерименту тривав упродовж навчання майбутніх вихователів в умовах бакалаврату. Його мета полягала в комплексному втіленні у чинний педагогічний процес закладів вищої освіти, що були базовими, сукупності науково обґрунтованих педагогічних умов. Саме ця сукупність склала змістове ядро розробленої моделі педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

Реалізація педагогічної умови – усвідомлення студентами на рівні переконань значущості розвитку у вихованців соціальних умінь і навичок – відбувалась у площині змістового наповнення та методичного супроводу процесу освітньо-пізнавальної діяльності студентів бакалаврату через засвоєння, зокрема, таких базових професійно-нормативних дисциплін, як «Технологія ігрової діяльності у ЗДО» та «Теорія і технологія соціалізації дітей у ЗДО». Цьому сприяв освітній контент вищевказаних нормативних навчальних дисциплін та скорегований методичний супровід самопідготовки студентів у цьому ракурсі (зокрема, через розроблені методичні вказівки щодо спрямування освітньо-пізнавальних зусиль студентів, методичний сервіс виконання ними різнорівневих індивідуально-творчих завдань). Акцентувалося на своєрідності гри в такому контексті – «особистість дитини у векторі ігрової діяльності», взаємозв'язку мовленнєвої та ігрової діяльності тощо. У площині провідної ідеї – спрямувати процес підготовки майбутніх вихователів на збагачення їхньої здатності розвивати соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку – протягом викладання навчальних дисциплін увага

студентів зосереджувалася на розвивальній ролі педагогічно доцільної, практико-продуктивної роботи, відпрацьовувалися «знання в дії», пов'язані з компетентним створенням студентами предметно-ігрового середовища в закладі дошкільної освіти відповідно освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, прогнозування комплексу «предметів-модулів», обладнання «куточка усамітнення» дитини тощо.

У межах розробленої педагогічної стратегії у процесі реалізації змістового модуля «Гра як метод активного соціального навчання» студентами опрацьовувались міні-проекти «Куточок Знайки», створювався власний фонд ігор-тренінгів (спрямованих, зокрема, на розвиток соціальних умінь і навичок), здійснювалася презентація ігрових розминок – різновиду рольової гімнастики через запровадження технік ділової гри («Акваріум», «Ротація ролей» тощо) з метою виховання у дітей позитивного ставлення до нової соціальної ролі школяра, поступового переходу до нового провідного виду діяльності – учіння.

На цьому етапі ініційовано участь студентів у самопрезентації творчих робіт у межах конкурсу з теми «Від вихователя-дослідника – до зацікавленої дитини-дошкільника» через змагання учасників у розрізі номінацій «За суттєвий внесок у захист дитинства», «За сучасний підхід до розвитку пізнавальних потреб у дітей дошкільного віку», «За конструктивність авторського підходу до розв'язання проблеми виховання у дітей співчутливості», «За підтримку традицій регіональної дошкільної освіти».

У процесі реалізації окресленої педагогічної умови формувався педагогічний стиль мислення засобами потенціалу коуч-педагогіки: викладач вищої школи виступав у ролі коуча, який спрямовував інтерактивну роботу зі студентами експериментальних груп (наприклад, через запровадження маркерів успішної діяльності у формі стимулювальних прийомів, типу «Сонячні промінчики успішних дій», «Коло підтримки», «Рефлексивна долонька» тощо).

У процесі реалізації умови – *організація позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователь – дитина передшкільного віку – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній фахівець»* – було розроблено і втілено в освітній процес (у процесі засвоєння нормативного курсу «Теорія та технологія соціалізації дітей у ЗДО») різнорівневі індивідуальні освітньо-дослідницькі завдання: навчальні (типу «На основі педагогічних спостережень щодо стану соціального розвитку дітей передшкільного віку, конкретизації спектру тих соціальних навичок, яких бракує дітям, доведіть вагу основних принципів (активності, поелементно-цілісного навчання, повторюваності, наступності, емоційності), за яких формування відбуватиметься успішно; дослідно-експериментальні (типу «Проведіть локальне дослідження з метою формування певної соціальної навички у дитини передшкільного віку, зокрема, пов'язаної: з ознайомленням...; з оволодінням...; розвитком умінь свідомо контролювати...; із виробленням...; зі збереженням... тощо. Занотуйте свої спостереження. Доведіть результативність сформованих у вихованця відповідних соціальних навичок»); реферативні (зокрема, з теми «Інтерактивні

засоби розвитку соціальних умінь і навичок у дитини передшкільного віку в умовах сім'ї»), практико-зорієнтовані (типу «Вивчити й узагальнити регіональний досвід соціального партнерства у реалізації «стовпів інклюзивної освіти» у ЗДО»); опрацювання активних форм організації позанавчального спілкування дітей з особливими освітніми потребами та однолітками (наприклад, акцій «Долоня у долоні», «Золоте серце» тощо).

Системоутворювального значення у дослідно-експериментальній роботі було надано розробленій і впровадженій навчальній дисципліні «Педагогічні основи розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» (4 кредити ЄКТС), що була запропонована студентам як одна із дисциплін вільного вибору у VI семестрі бакалаврської програми професійної підготовки. Студенти опановували означений курс перед виробничою практикою, отже, його зміст і методика викладання підпорядковувалися меті – формуванню професійної ідентичності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Так, опанування студентами змістового модуля «Теоретичні засади формування дошкільної соціальної зрілості у дітей передшкільного віку» передбачало ознайомлення з теоретичним блоком та опрацювання лекційного матеріалу щодо сутності дошкільної соціальної зрілості як педагогічного явища. Майбутні вихователі мали змогу усвідомити, чому саме сформовані соціальні вміння і навички дитини складають важливу передумову їхньої соціальної зрілості. Під час засвоєння змістового модуля «Педагогічні практики конструктивного розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» студенти аналізували ресурси соціоігрових методик і технологій розвитку вихованця як суб'єкта соціальної дії; виявляли потенційні можливості дослідницької діяльності дітей передшкільного віку в закладі дошкільної освіти. Впроваджувалися такі інтерактивні форми занять зі студентами, як-от: лекція-презентація, відеолекція, практичні заняття в online-режимі тощо.

Реалізації педагогічної умови – *спрямування практико-зорієнтованої освітньо-професійної діяльності студентів на соціальне партнерство із фахівцями-соціологами та батьками вихованців закладів дошкільної освіти* □ сприяло втілення низки спеціальних творчих заходів.

Так, удосконалюючи змістове наповнення навчальних модулів «Теорія та технологія соціалізації дітей у ЗДО», було використано такий прийом контекстного навчання: у межах самопідготовки студенти виконували творче завдання, що базувалось на матеріалах їхніх педагогічних спостережень у ЗДО – створювали інтегровану модель «сходинок дитини передшкільного віку до соціального лідерства» (поняття – опори дотично дій вихователя – «пропагує», «створює», «допомагає», «заохочує», «сам є прикладом», а батьків – «беруть участь», «демонструють», «висловлюють», «визначають», «залучають» тощо).

Формуючи підготовленість студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку за оцінно-рефлексивним компонентом, було використано методику «Недописана теза» (модифікаційний варіант методики М. Рожкова, Л. Байбородова); її зміст вимагав від студентів

висловлювати власні думки відносно окремих параметрів («Вихователь щасливий тоді, коли... Якби я віднайшов скарб, то.... Якби все залежало від мене як вихователя, то... Найголовніше у професійній діяльності вихователя дошкільного закладу освіти – це... Неможна соціально розвивати дитину передшкільного віку без.... Мені, як фахівцеві, не вистачає права на: а) утвердження соціально-ціннісних орієнтацій дітей передшкільного віку; б) запобігання вияву соціально-негативних орієнтацій вихованців; в) корегування виявленої дітьми соціальної невизначеності орієнтацій...»).

Активізації соціального партнерства з батьками сприяло їхнє залучення до спільних проєктів («Моя дитина – творець добрих справ»), інформаційний супровід тематичних розмов із дитиною у сімейному колі («Вузлики напам'ять»), вивчення із дитиною абетки «Жити серед людей» та «Віршів на щодень і щовечір» тощо.

На цьому етапі було задіяно й такі організаційні форми, як «педагогічний міст» майбутніх вихователів і практиків дошкільця регіону з проблеми «Соціальне становлення дитини-дошкільника: досвід, проблеми»; ініціювання їхньої участі в педагогічних дебатах («Соціальна зрілість дитини передшкільного віку: родзинки творчих вихователів»), інтернет-конференціях (зокрема, «Актуальні питання соціального розвитку дитини дошкільного віку: новітні підходи творчих фахівців до їх розв'язання»); педагогічний тренінг «Сходинки до соціального зростання дітей передшкільного віку».

У процесі спрямування педагогічної практики студенти виконували різнорівневі індивідуально-творчі завдання (скласти конспект порад досвідчених вихователів із проблеми соціального розвитку дітей передшкільного віку; заповнити «карту самодіагностики», відобразивши в ній самооцінні судження («дуже добре володію»; «добре володію»; «володію частково»; «не володію зовсім»), організувати діяльність «соціально-педагогічної студії «Виховуємо соціальних лідерів», учасниками якої були батьки дітей передшкільного віку тощо). В умовах реалізації експериментальної педагогічної стратегії студенти-практиканти вмотивовувались до організації тренінгів («Веселимося, граємо – громадянами зростаємо»), бесід із елементами дискусій («Все залежить від тебе»), тематичних подорожей, запровадження інтерактивних форм у межах спрямування різновиду діяльності дітей передшкільного віку.

Ураховано, що особистісно-професійне новоутворення «підготовленість майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» є і динамічним, і статичним педагогічним явищем, маючи складну структуру, по-різному виявляється у підсистемі «бакалавр – магістр». Якщо в умовах професійної підготовки студентів бакалаврату пріоритетним завданням було становлення майбутнього вихователя як суб'єкта освітньо-професійної діяльності, націленої на розвиток соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, то в розрізі всіх блоків, етапів розгортання експериментальної педагогічної стратегії підготовка студентів магістратури спрямовувалася на самоактуалізацію в означеному напрямі професійної діяльності. Згідно теорії

А. Маслоу, самоактуалізація дозволяє особистості «відкритися» набутому досвіду. Освітній ступінь «магістр» передбачав виконання фахівцем іншого класу професійних завдань, проектуючись на його здатність реалізовувати соціально-розвивальну функцію. Виконуючи специфічні фахові функції, магістр теж дбає про розвиток соціальних умінь і навичок у вихованців, але опосередковано, здебільшого через моніторингово-аналітичну діяльність, впливаючи на цей процес через налагодження і координацію роботи фахівців-соціологів (психолога, соціального педагога, методиста, вихователів закладів дошкільної освіти), батьківської громади, соціальних інституцій, залучаючи ресурси командоутворення.

У контексті запровадженої педагогічної стратегії підготовки майбутніх магістрів було використано педагогічні ресурси портфоліо (розроблення «теки» як бази запровадження елементів інтерактивних технологій магістерської підготовки фахівців – «дебати», «мозковий штурм», «сократівський стіл», навчання у співробітництві, метод дискусії тощо); кейс-метод, аналіз відповідних педагогічних ситуацій; у період виробничої практики студентами магістратури ініційовано тематичні міні-проекти із дітьми передшкільного віку за участю батьків та педагогів-соціологів закладів дошкільної освіти («Помічник доброти», «Дзвіночки совісті» тощо), що позитивно позначилося на розвитку вихованців як суб'єктів соціальної дії; нетрадиційні лекції (багатоцільова, проблемна лекція, лекція-візуалізація, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку тощо); бінарна лекція (зокрема, із курсів «Новаторські освітньо-виховні заклади України», де діалогічну форму забезпечували викладач і координатор дошкільної освіти регіонального відділу освіти; «Інклюзивна освіта» – викладача педагогіки і викладача фахових методик); ініціювання тематичних соціально-педагогічних проектів («Соціальне довкілля – колиска соціального здоров'я дітей передшкільного віку», «Акварелі сучасного передшкільного дитинства» тощо.); створення педагогічного молескіну, міні-нотатника; написання педагогічного есе («Чим стала для мене дошкільна освіта»); заохочення до групової дискусії методом «дискусійної сітки».

Результати порівняльного аналізу кількісних і якісних показників підготовленості студентів бакалаврату й магістратури до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку на початку і наприкінці експериментальної роботи засвідчили результативність розробленої педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

Встановлено, що позитивна динаміка змін у рівнях підготовленості студентів бакалаврату до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку відбулася за всіма критеріями (когнітивно-інформаційним, ціннісно-мотиваційним, когнітивно-інформаційним) (див. табл.).

Порівняльні дані сформованості рівнів підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку на констатувальному та прикінцевому етапах

Рівні	ЕГ		КГ	
	Констатувальний зріз	Прикінцевий зріз	Констатувальний зріз	Прикінцевий зріз
	%	%	%	%
високий	2,5	14,0	1,4	3,1
задовільний	29,0	61,8	24,0	26,0
нижчий за задовільний	38,0	15,3	46,0	45,3
критичний	30,5	8,9	28,6	26,6

Як засвідчує таблиця, «високого» рівня досягли 14% студентів ЕГ (було 2,5%) та 3,1% майбутніх вихователів КГ (було 1,4%), на «задовільному» рівні виявлено 61,8% студентів ЕГ (було 29%) та 26% – КГ (було 24%); «нижчий за задовільний» рівень було виявлено у 15,3% студентів ЕГ (було 38%) та в 45,3% респондентів КГ (було 46%). Відносно «критичного» рівня підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку склалася така картина: цей рівень характеризує 8,9% студентів ЕГ (було 30,5%) та 26,6% – КГ (було 28,6%).

За результатами прикінцевого зрізу щодо діагностування стану підготовленості студентів магістратури до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку після впровадження експериментальної методики встановлено, що позитивні зміни відбулися на всіх рівнях за всіма компонентами. Так, після формувального експерименту «високий» рівень було виявлено в 19,8% студентів ЕГ та 7,12% КГ (було 7,59% студентів ЕГ та 84% КГ); на «критичному» рівні було виявлено 8,77% ЕГ та 24,04% – КГ (було 27,49% студентів ЕГ та 28,87% КГ).

Математичною обробкою експериментальних даних за критерієм Пірсона виявлено статистично вагому різницю між результатами діагностування експериментальної і контрольної груп. Отже, порівняльний аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив можливість сформувати у майбутніх вихователів підготовленість до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку за умов реалізації розробленої педагогічної стратегії.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і практичне розв'язання проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

1. Обґрунтовано історико-педагогічні, психолого-педагогічні та методичні аспекти досліджуваної проблеми, що слугували підґрунтям для науково-теоретичного і технолого-методичного осмислення підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку як результату їхньої професійної підготовки у закладі вищої освіти. Визначено науково-методологічні концепти професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку: методологічний, що відображує взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість системного, суб'єктно-діяльнісного і синергетичного підходів; теоретичний, який висвітлює основні ідеї, характеризує науковий апарат дослідження, розкриває основні положення та принципи, представлений взаємозалежністю і взаємозумовленістю аксіологічного і компетентнісного підходів; технологічний, що продукує розроблення педагогічного супроводу та створення відповідного освітньо-методичного забезпечення педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

2. Феномен «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії» розуміємо насамперед як дитину шостого року життя, яка має розвинені соціальні вміння і навички й усвідомлено і цілеспрямовано здійснює поведінковий соціальний акт (базовий елемент соціальної діяльності), спрямований на установавання взаємодії з оточуючими та перетворення соціальної дійсності. Для дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії розвинені соціальні вміння і навички слугують ознакою її потенційних можливостей активно здійснювати соціальні дії.

Соціальні вміння визначено в роботі як готовність дитини передшкільного віку самостійно здійснювати соціальні дії, що передбачає усвідомлення цих дій та їх відтворення на базі набутих соціальних знань. Соціальну навичку дитини передшкільного віку марковано як здатність дитини до виконання соціальних дій, які спрямовані на налагодження контакту та взаємодії із соціальним довкіллям, що внаслідок багаторазового повторювання доведена до автоматизму.

З'ясовано, що соціальні вміння і навички дитини передшкільного віку є інтегрованим новоутворенням, що забезпечує здатність шестирічної дитини усвідомлено і цілеспрямовано здійснювати соціально прийнятні дії, спрямовані на побудову продуктивних соціальних стосунків з оточуючими.

Уточнено, що професійна підготовка майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку – багатоаспектний цілеспрямований процес, мінімально допустимими результатом якого виступає підготовленість до реалізації особистістю окресленого сегмента професійної діяльності, що інтегрується у загальну готовність.

Розкрито сутність поняття «підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку», як складне,

інтегроване і динамічне явище, що характеризує майбутнього фахівця як суб'єкта освітньо-професійної діяльності, який усвідомлює базове значення соціальних умінь і навичок у набутті дитиною дошкільної соціальної зрілості та здатний компетентно розробляти і реалізовувати педагогічну стратегію розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

3. Окреслено компоненти (соціально-імперативний, аналітико-стратегічний, оцінно-рефлексивний), виявлено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний), показники (ціннісне ставлення до професії, усвідомлення важливості суб'єктної позиції в освітньо-професійній діяльності, прагнення до вияву креативності у процесі розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, обізнаність із механізмами розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, обізнаність із сучасними технологіями командотворення фахівців-соціологів задля соціального розвитку дошкільників, обізнаність із досвідом творчих педагогів щодо розвитку вихованця як суб'єкта соціальної дії, здатність конструктивно розвивати соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку, вміння створювати соціально-розвивальне середовище у закладі дошкільної освіти на основах інноваційності, вміння прогнозувати самоефективність щодо соціального розвитку вихованця у партнерстві із фахівцями-соціологами та із сім'єю), схарактеризовано рівні (критичний, нижчий за задовільний, задовільний, високий) сформованості підготовленості студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку.

4. Схарактеризовано стан підготовленості учасників педагогічного експерименту щодо компетентної реалізації професійної діяльності, спрямованої на розвиток соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. За визначеними критеріями та показниками вияву, компонентами педагогічного явища, що досліджується, на констатувальному етапі педагогічного експерименту встановлено, що за усередненими даними у розрізі усіх базових закладів вищої освіти, зокрема, «критичний» та «нижчий за задовільний» рівні є характерними для 68,5% студентів бакалаврату, що складала експериментальну групу та 74,6% майбутніх вихователів контрольної групи, а також для 57,6% студентів магістратури ЕГ та 65,12% – КГ.

5. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку: усвідомлення майбутніми вихователями на рівні переконань соціально-педагогічної значущості розвитку в дітей передшкільного віку соціальних умінь і навичок; забезпечення позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователь – дитина – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній фахівець»; спрямування практико-зорієнтованої освітньо-професійної діяльності студентів на соціальне партнерство із фахівцями-соціологами ЗДО та батьками вихованців.

Розроблено й апробовано експериментальну методичку підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей

передшкільного віку, реалізація якої базувалася на дотриманні принципів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, студентоцентризму, стимулювання соціально-педагогічних ініціатив майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

6. Розроблено модель педагогічної стратегії професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, що дає можливість структурно відтворити методологічні концепти (методологічно-визначальний, сенсоутворювальний, змістово-процесуальний блоки), репрезентувати стислий аналог концептуальних засад (цільовий, діагностувальний, результативний блоки), представити сукупність педагогічних умов (змістове ядро моделі), за яких досліджуване явище набуває позитивної динаміки, відобразити характер взаємозв'язків, взаємозалежностей і взаємозумовленостей між її елементами.

Педагогічна стратегія – визначальний напрям, що націлений на розв'язання завдань дослідно-експериментальної роботи (оперативна ціль) та реалізацію педагогічних заходів задля досягнення прогнозованого результату – забезпечення позитивної динаміки підготовки студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку (стратегічна ціль).

7. Визначено провідні форми і засоби становлення майбутніх вихователів як суб'єктів освітньо-професійної діяльності, спрямованої на розвиток соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку (різнорівневі індивідуально-творчі завдання, ділові ігри, педагогічні есе, лекції-брифінги, вебінари, тренінги, проектна діяльність тощо), а базового значення набула діагностувальна основа (оцінка компетентних суддів, цільові діагностувальні методики, кейс-стаді, анкетування, тестування тощо). Відповідно до визначених критеріїв сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості у студентів виділено чотири рівні, за якими здійснено градацію респондентів на констатувальному і прикінцевому етапах дослідно-експериментальної роботи.

8. Встановлено позитивну динаміку рівнів підготовленості студентів: кількість майбутніх вихователів, що склали експериментальну вибірку і які виявили «високий» рівень підготовленості до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, зросла на 11,5%, на «задовільному» рівні збільшення відбулося на 32,8%, на рівнях «нижчому за задовільний» і «критичному» кількість студентів зменшилася на 22,7% та 21,6% відповідно.

Позитивні зміни відбулися й у магістрантів. Кількість респондентів, які склали експериментальну групу і виявили «високий» рівень підготовленості, зросла на 12,21%, на «задовільному» рівні зросла на 21,04%; на «нижчому за задовільний» і «критичному» рівнях – зменшилася на 14,53% і на 18,72% відповідно. Зафіксовані позитивні зміни дозволяють стверджувати, що мета і завдання дослідження виконані.

9. Виявлено такі закономірності професійної підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку: зумовленість позитивної динаміки підготовленості студентів щодо окресленого сегмента майбутньої професійної діяльності впровадженням

розробленої педагогічної стратегії; залежність ефективності процесу підготовки майбутніх вихователів до розвитку дітей передшкільного віку як суб'єктів соціальної дії від професійно-творчого потенціалу студентів.

Дослідження сприяло виявленню стрижневих педагогічних проблем, від своєчасного вирішення яких видається за можливе розв'язати ключову суперечність – між підвищеними нині соціально-педагогічними вимогами до соціально-виховної діяльності педагогів і станом їхньої особистісно-професійної здатності до компетентного вирішення новопосталих завдань на етапі дошкільного дитинства.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у площині поглиблення наукових уявлень про наступність дошкільної і початкової ланок освіти у забезпеченні соціального здоров'я дитини, про своєрідність розвивального впливу педагогічної інтернатури на процес становлення професійної ідентичності фахівця закладу дошкільної освіти, здатного до творчості у соціально-виховній діяльності та розв'язання проблеми розвитку у вихованців дошкільної соціальної зрілості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія та навчальний посібник

1. Лесіна Т. М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. Монографія. Ізмаїл, 2018. 352 с.
2. Лесіна Т. М. Підготовленість вихователя до розвитку дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії : сутність, зміст, методи формування у закладі вищої освіти : навчально-методичний посібник. Ізмаїл, 2017. 96 с.

Публікації у наукових фахових виданнях України

3. Лесіна Т. М. Професійна компетентність вихователя дітей передшкільного віку як фактор успішності першокласників. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». Ніжин. 2016. № 2. С. 59–62.
4. Лесіна Т. М. Дослідницька діяльність майбутніх вихователів – чинник формування їх професійної компетентності. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 4 (111). Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 86–90.
5. Лесіна Т. М. Творча особистість майбутнього вихователя дошкільного закладу – чинник мобілізації ресурсів дошкільнят. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць / ред. кол.: Н. В. Гузій (відп. ред). К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Випуск 27 (37). С. 14–18.

6. Лесіна Т. М. Формування компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у проектуванні просоціальної діяльності вихованців. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 6 (113). Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 89–94.
7. Лесіна Т. М. Деякі аспекти методичного сервісу процесу підготовки майбутніх вихователів до формування соціальних навичок у старших дошкільників. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». № 17. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2016. С. 51–57.
8. Лесіна Т. М. Підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних навичок у дошкільників як педагогічна проблема. Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного університету. Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2016. Випуск LXXX. Т. 2. № 73. С. 85–89.
9. Лесіна Т. М. Передшкільна освіта дітей: деякі аспекти професійної підготовки вихователя до стимулювання їх просоціальної активності. Наукові записки. Випуск 150. Серія : Педагогічні науки / Ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 80–85.
10. Лесіна Т. М. Здатність до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників у фокусі професійної підготовки педагога. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки». Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2017. Вип. 36. С. 153–156.
11. Лесіна Т. М. Збагачення духовності особистості як домінанта конструктивності наукових підходів до професійної підготовки педагога-дошкільника. Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Гол. ред. Г. П. Шевченко. Вип. 5 (80). Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. С. 108–117.
12. Лесіна Т. М. Проблема готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до збагачення соціального здоров'я вихованців. Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. Вип. № 8. Черкаси, 2017. С. 55–60.
13. Лесіна Т. М. Підготовка майбутніх вихователів до розвитку у дошкільників однієї з ключових компетентностей для життя. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 149 / гол. ред. М. О. Носко. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 179–183.
14. Лесіна Т. М. Дослідницький імператив педагогічної практики студентів – передумова їхньої готовності до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. Випуск 29 (39) / ред.

- кол.: Н. В. Гузій (відп. ред). К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 120–124.
15. Лесіна Т. М. Професійна підготовка вихователя дошкільного навчального закладу до розвитку дитини як суб'єкта соціальної дії в контексті сучасних інновацій. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Вип. 21. Кн. 3. Том II (76). К. : Гнозис, 2017. С. 192–200.
 16. Лесіна Т. М. Розвиток соціальних умінь і навичок у дошкільників в системі сучасної парадигми передшкільної освіти. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія : Педагогіка. Вип. 4 (117). Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 45–50.
 17. Лесіна Т. М. Про методологічні засади підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників. Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. Вип. № 17–18. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2017. С. 55–60.
 18. Лесіна Т. М. Пріоритетність розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників у контексті проблематики сучасної педагогіки вищої школи. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія, 2018. № 53. С. 127–133.
 19. Лесіна Т. М. Деякі методологічні орієнтири дослідження підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників. Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / ред. кол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : КВНЗ : Херсонська академія неперервної освіти, 2018. Вип. 37. С. 240–246.
 20. Лесіна Т. М. Концептуальні засади підготовки вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки / гол. ред. П. Ю. Саух, відп. ред. Н. А. Сейко. Житомир, 2018. Вип. 1 (92). С. 102–105.
 21. Лесіна Т. М. Креативність як передумова продуктивної діяльності майбутнього вихователя щодо формування соціальних навичок у дошкільників. Гірська школа Українських Карпат: зб. наук. пр. № 18. Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2018. С. 188–191.
 22. Лесіна Т. М. Компоненти і критерії підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у старших дошкільників. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. К. : Міленіум, 2018. Вип. 279. С. 236–241.

**Публікації у наукових періодичних виданнях
інших держав**

23. Лесіна Т. М. Intellectual Grounds of Project Activities in Multicultural Region of Bessarabia: the Ways of Formation in High School (Інтелектуальні засади проектної діяльності в мультикультурному регіоні Бессарабії: шляхи формування у вищій школі). *Journal of Danubian Studies and Research*, Vol. 5. Issue № 1/2015. С. 281–288.
24. Лесіна Т. М. Вдосконалення педагогічного супроводу процесу формування соціальних умінь і навичок у дошкільнят. *Modern vectors of science and education development in China and Ukraine»: international annual journal*. Issue 3. Odessa : South Ukrainian National Pedagogical University named after K. Ushinsky. Harbin : Harbin Engineering University, 2017. С. 160–167.
25. Лесіна Т. М. Dominants of Vocational Training of Future Teachers of Preschool Educational Institutions in the Context of the Idea of the European Identity (Домінанти професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в контексті ідеї європейської ідентичності). *Journal of Danubian Studies and Research*. Vol. 7. № 2(2017). Editura Universitara Danubius. Romania, Galati, 2017. С. 30–35.
26. Лесіна Т. М. Успішний соціальний розвиток дошкільника: деякі аспекти проблеми підготовки компетентного вихователя дошкільного навчального закладу. *Virtus : Scientific Journal*. Editor-in-Chief M. A. Zhurba. February. № 11. СРМ «ASF». Канада, Монреаль, 2017. С. 92–94.
27. Лесіна Т. М. Training a Teacher for the Development of Preschool Children's Social Abilities and Skills: Public Relevance, Pedagogical Guidance Orienters (Підготовка вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників: суспільна актуальність, педагогічні орієнтири) *Educational Researcher*. Issue 9 (2) (December). Volume 47. American Educational Research Association, 2018. С. 1167–1176.
28. Лесіна Т. М. Здатність розвивати вихованця як суб'єкта соціальної дії – домінанта підготовки педагога-дошкільника. *Ukraine – EU. Innovations, Technology, Business and Low : collection of international scientific papers*. Chernihiv, 2018. С. 180–182.

Опубліковані праці апробаційного характеру

29. Лесіна Т. М. Підготовка майбутнього вихователя до проектування художньо-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. II Дунайські наукові читання: духовно-творча константа особистості. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, 23 вересня 2016 р.). Ізмаїл : РВВ ІДГУ; «СМИЛ», 2016. Т. 2. С. 49–52.
30. Лесіна Т. М. До проблеми соціалізації дітей з нетиповим розвитком в умовах інклюзивної школи // Актуальні проблеми дослідження в

- соціальної сфері: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16.05.2016 р.). Одеса, 2016. С. 118–121.
31. Лесіна Т. М. Особистісно-професійна готовність вихователя до проектування передшкільного освітнього середовища як предмет сучасних наукових досліджень. Дошкільне та сімейне виховання: теорія, методика, практика. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. Педагогічний альманах. До 200-річчя Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» / Відп. ред. Т. Г. Жаровцева, ред. кол. А. М. Богущ, Е. Е. Карпова, В. О. Інжестойкова. Одеса, 2016. Вид-во ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». С. 255–259.
 32. Лесіна Т. М. Педагогічна творчість студента – передумова формування креативного вихователя дошкільного навчального закладу. Сучасні тенденції креативної педагогіки : збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару під егідою Міжнародної академії креативної педагогіки (м. Кременець, 04.10.2016 р.). / За заг. ред. Л. О. Данильчук, І. Ф. Лизун. Кременець : Вид-во КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2017. С. 49–52.
 33. Лесіна Т. М. Готовність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до творчої реалізації ідеї самоцінності дитини з особливими освітніми потребами. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії: зб. тез. доп. міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології (м. Вінниця, 27–28.10.2016 р.) / Редкол. : В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Н. І. Лазаренко, З. П. Ленів. Вінниця : ТОВфірма «Планер», 2016. С. 202–204.
 34. Лесіна Т. Н. Личностно-професиональная самоактуализация будущего воспитателя дошкольного учебного заведения в образовательном пространстве вуза. Профессиональная субъектность как потребность самоосуществиться и способность самореализоваться будущего педагога: опыт, проблемы, перспективы: сб. мат. Международной заочной научно-практической конференции (г. Биробиджан, 28 октября 2016 г.) / под общ. ред. О. В. Буховцевой, Б. Е. Фишмана. Биробиджан : ИЦ ПГУ им. Шолом-Алейхема, 2017. С. 101–103.
 35. Лесіна Т. М. Розвиток дитини передшкільного віку як суб'єкта соціальної дії. International Scientific-Practical Conference Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences: Conference Proceedings, December 28–29.2016. Kielce : Holy Cross University. С. 239–242.
 36. Лесіна Т. М. Обдарована дитина дошкільного віку у параметрах сучасних психолого-педагогічних досліджень. Розвиток педагогічної та музично-хореографічної і образотворчої обдарованості особистості: інноваційні підходи : збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВІДГУ, 2016. С. 78–81.

37. Лесина Т. Н. Подготовка воспитателей к формированию жизненных компетентностей у дошкольников: украинские реалии, некоторые проблемы. *Humanities and Social Sciences in Europe : Achievements and Perspectives. Proceeding of the 12th International symposium (January 7, 2017).* «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. 2017. С. 28–32.
38. Лесіна Т. М. Розвиток креативності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу – передумова його здатності до педагогічних інновацій. Традиції та інновації в сучасній педагогічній діяльності: європейський вимір : збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2017. С. 79–83.
39. Лесіна Т. М. Проектування соціального розвитку дошкільника як інноваційний підхід до його позитивної соціалізації. *Zbornik prispevkov z medzinarodnej vedeckej konferencie Inovativny vyskum v oblasti vzdelavania a socialnej prace / 10–11 marca 2017 / Vysoka skola Danubius. Faculta socialnych studii. Vydal :Vysoka skola Danubius, Sladkovicovo, 2017. С. 133–136.*
40. Лесіна Т. М. Підготовка вихователів до розвитку здатності батьків збагачувати соціальне здоров'я дошкільників: деякі інноваційні підходи. *Interanational scientific and practical conference «Innovation and modern technology in the educational system : contribution of Poland and Ukraine» : Conference Proceeding, May 5–6. Humanities and Natural Sciences University in Sandomierz, 2017. С. 176–179.*
41. Лесіна Т. М. Витоки ідеї передшкільної освіти у повоєнний період вітчизняної історії ХХ століття. III Дунайські наукові читання : Голод 1946 – 1947 рр. : історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 травня, 2017 року). Ізмаїл : РВВІДГУ; «СМИЛ», 2017. С. 139–142.
42. Лесіна Т. М. Підготовка вихователя до інноваційної діяльності щодо збагачення соціального здоров'я дошкільнят. Наука та інноватика: вітчизняний та зарубіжний досвід: збірник матеріалів III Круглого столу, Черкаси, 25 травня 2017 р. / редкол.: О. В. Черевко (голова), С. В. Корновенко [та ін.]. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2017. С. 54–56.
43. Лесіна Т. М. Соціальні уміння і навички дітей передшкільного віку – основа їхнього соціального здоров'я і пріоритет діяльності вихователя Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18– 21 травня 2017 року). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 407–408.
44. Лесіна Т. М. Соціальне здоров'я особистості на етапі дошкільного дитинства: до постановки проблеми. Актуальні проблеми професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в системі неперервної освіти :

Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 14 квітня 2017 р.). С. 78–81.

45. Лесіна Т. М. Здатність майбутнього вихователя розвивати у дошкільників соціальні уміння і навички як педагогічна проблема. Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : Зб. матеріалів II всеукраїнської науково-практичної конференції; Черкаси, 27–28 вересня 2017 р. / Упор. І. В. Єнгалічева, І. О. Ніколаєску, Т. А. Слюсар. Черкаси : Видавець О. Вовчок, 2017. С. 76–79.
46. Лесіна Т. М. Розвиток соціальних умінь і навичок дошкільників – контент різновиду професійної діяльності вихователя. Основні напрями розвитку педагогічної науки: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 20–21 жовтня 2017 року). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 167–170.
47. Лесіна Т. М. Інтерактивні технології підготовки студентів до розвитку соціальних умінь і навичок старших дошкільників. Діалогічний простір взаємодії суб'єктів освітнього процесу: філософський, соціокультурний і психодидактичний аспекти: Зб. матеріалів II всеукраїнських педагогічних читань, присвячених 295-річчя з дня народження Григорія Сковороди (м. Черкаси, 22 жовтня 2017). Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2017. С. 114–118.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

48. Лесіна Т. Н. Об одном из подходов к совершенствованию профессиональной подготовки будущих воспитателей к развитию социальных навыков у дошкольников. Модернизация содержания педагогического образования: проблема и пути решения: сборник статей / под общей ред. д. пед. наук, проф. Р. К. Серёжниковой. Калуга : КГУ им. К. Э. Циолковского, 2016. С. 157–163.
49. Лесіна Т. М. Розвиваємо соціальні вміння і навички у дітей передшкільного віку: методичні рекомендації. Ізмаїл, 2017. 36 с.

АНОТАЦІЯ

Лесіна Т. М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України. – Одеса, 2019.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку на основі системного, синергетичного, суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, контекстного,

акмеологічного, інтегративного підходів; розкрито сутність і структуру понять «підготовленість майбутнього вихователя до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку» як результату підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, уточнено науковий статус понять «професійна підготовка», «дошкільна соціальна зрілість», «дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії», «соціальні вміння і навички дітей передшкільного віку»; визначено компоненти підготовленості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку (соціально-імперативний, аналітично-стратегічний, оцінювально-рефлексивний), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний) і показники означеної якості; схарактеризовано рівні підготовленості студентів (критичний, нижчий за задовільний, задовільний, високий) до конструктивного розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; обґрунтовано педагогічні умови результативної підготовленості майбутніх вихователів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку (усвідомлення студентами на рівні переконань соціально-педагогічної значущості розвитку у вихованців соціальних умінь і навичок; забезпечення позитивного спілкування у підсистемах «майбутній вихователь – дитина передшкільного віку – батьки», «студент – студент», «викладач – майбутній фахівець»; спрямування практико-зорієнтованої освітньо-професійної діяльності студентів на соціальне партнерство із фахівцями-соціономістами та батьками вихованців закладів дошкільної освіти); розроблено та експериментально перевірено модель та етапи (пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, імпровізаційно-творчий) її розгортання у закладі вищої освіти, діагностувальний інструментарій та експериментальну методика реалізації педагогічної стратегії підготовки майбутніх вихователів до конструктивного розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, форми, методи підготовки студентів до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку; подальшого розвитку набула теорія і методика професійної і дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна соціальна зрілість, дитина передшкільного віку як суб'єкт соціальної дії, соціальні вміння і навички, професійна підготовленість до розвитку соціальних умінь і навичок у дітей передшкільного віку, майбутні вихователі.

АННОТАЦИЯ

Лесина Т. Н. Теоретико-методические основы профессиональной подготовки будущих воспитателей к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальностям 13.00.04 – теория и методика профессионального образования, 13.00.08 – дошкольная педагогика. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет

имени К. Д. Ушинского», Министерство образования и науки Украины. – Одесса, 2019.

В диссертации обоснованы теоретико-методологические основы подготовки будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста на основе системного, синергетического, субъектно-деятельностного, компетентностного, аксиологического, контекстного, акмеологического, интегративного подходов; раскрыты сущность и структура понятий «подготовленность будущего воспитателя к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста» как результата подготовки соискателей высшего образования к профессиональной деятельности, уточнен научный статус понятий «профессиональная подготовка», «дошкольная социальная зрелость», «ребенок дошкольного возраста как субъект социального действия», «социальные умения и навыки детей дошкольного возраста»; определены компоненты подготовленности будущих воспитателей учреждений дошкольного образования к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста (социально-императивный, аналитико-стратегический, оценочно-рефлексивный), критерии (мотивационно-ценностный, когнитивно-информационный, операционно-деятельностный) и показатели исследуемого качества; охарактеризованы уровни подготовки студентов (критический, ниже удовлетворительного, удовлетворительный, высокий) к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста; обоснованы педагогические условия результативной подготовленности будущих воспитателей к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста (осознание студентами на уровне убеждений социально-педагогической значимости развития у воспитанников социальных умений и навыков, обеспечение позитивного общения в подсистемах «будущий воспитатель – ребенок дошкольного возраста – родители», «студент – студент», «преподаватель – будущий специалист»; управление практико-ориентированной образовательно-профессиональной деятельностью студентов по социальному партнерству со специалистами-социологами и родителями воспитанников учреждений дошкольного образования); разработана и экспериментально проверена модель, познавательный-обогащающий, репродуктивно-деятельностный, импровизационно-творческий этапы, диагностический инструментарий и экспериментальная методика реализации педагогической стратегии подготовки будущих воспитателей к конструктивному развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста, формы, методы подготовки студентов к развитию социальных умений и навыков у детей дошкольного возраста; дальнейшее развитие получила теория и методика профессионального и дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольная социальная зрелость, ребенок дошкольного возраста как субъект социального действия, социальные умения

и навыки, профессиональная подготовленность к развитию социальных умений и навыков у детей предшкольного возраста, будущие воспитатели.

Lesina T. M. Theoretical and Methodological Principles of Professional Training of Future Educators for the Development of Social Abilities and Skills of Preschool Children. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences in specialties 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education, 13.00.08 – Preschool Pedagogics. – State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odesa, 2019.

In the dissertation the theoretical and methodological principles of training future educators of preschool establishments for the development of preschool children's social abilities and skills have been grounded on the basis of systemic, synergetic, subject and activity, competence, axiological, contextual, acmeological, integrative approaches; the essence and structure of the concepts "preparedness of the future educator for the development of preschool children's social abilities and skills " as a result of training higher education applicants for professional activity have been revealed, the scientific status of the concepts "professional training", "preschool social maturity", "a preschool child as a subject of social action ", " social abilities and skills of preschool children " have been specified ; the components of preparedness of future educators for the development of preschool children's social abilities and skills (social and imperative, analytical and strategic, evaluative and reflexive), criteria of the specified quality (motivational and axiological, cognitive and informational, operational and activity) with the detection rates; the levels of preparedness of students (critical, lower than satisfactory, satisfactory, high) for constructive development of preschool children's social abilities and skills have been characterized; the pedagogical conditions of the effective training of future educators for the development of preschool children's social abilities and skills (students' awareness on the level of convictions of social and pedagogical significance of the development of pupils' social abilities and skills; provision of positive communication in subsystems "a future educator – a preschool child - parents" , "a student – a student", "a teacher – a future specialist"; the model and stages of its deployment (cognitive and enriching, reproductive and activity, improvisational and creative) in the higher educational institution, diagnostic tools and experimental method of realization of the pedagogical strategy of preparing future educators for the constructive development of preschool children's social abilities and skills have been developed and experimentally tested, forms, methods of training students for the development of preschool children's social abilities and skills; the theory and methods of professional and preschool education have been further developed.

Key words: preschool social maturity, a preschool child as a subject of social action, social skills and abilities, professional preparedness for the development of preschool children's social abilities and skills, future educators.

Підписано до друку 5.12.2018.
Обсяг 1,9 друк. арк. Формат 60x88/16 Зам. № 611/18
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.

